

עין משפט
גדר מצוה

ה:

רן

כל כנויי פרק ראשון נדרים

רש"י

מסורת הש"ם

(א) **גִּילְיָהוּ** (לה' א) (גִּילְיָהוּ א) (גִּילְיָהוּ אֵלֵי פִי לֹא אֶרֶךְ עוֹרֹךְ עַ"ש גַּם בַּסוּדָר, א) (גִּילְיָהוּ עֵינֵי אֵרֶץ מִנְחָה אֲמַר רַבִּי וּמֵנוּ בַּה מַשְׁמִיה דר' יהודה בר אבאֵלֵי מֵלֵי דְמַכְבִּי כו"ו, ד) (לִמְתָהּ בַּעֲרִין, ט) ע"ז ג.; (ו) גִּילְיָהוּ דְקִיָּים מִתְרַפְּאִין בַּה שְׁלֹמֵר חוּחָה גו' כ"א בַּעֲרִין וְכ"א בְּלֻקוּט עַי' בַּעֲרִין ג.; (ז) וְהוּוּ לֹא דִלִּים וְכַל עוֹשֶׂה רַשְׁעָה קָשׁ וְהֵט אֲחֻסֵּס הַיּוֹם הַגָּדוֹל כִּיָּה בְּכִיָּא, ח) (גִּילְיָהוּ דַן, ט) (שִׁיר לְעִזָּא, י) (פ"י ה"ט, י) (גִּילְיָהוּ שְׂרִין, י) (גִּילְיָהוּ אֵלֵי וְכַן מִשְׁנֵה עַנְשֵׁי פֶרֶק גַּם בַּמִּשְׁנָה הַזֶּה, יא) (בְּמַדְבַּר לַן, יב) גו' יַעֲקֹב רַב הוֹאֵל, ט) גִּילְיָהוּ מִנְדָר.

רש"י

הגהות הב"ח

(א) **גַּבִּי** וְשִׁמָּה לֹא יֵאֵלֵי לְמַשְׁרֵי. רַבִּי כִּסָּף לֹא יֵאֵלֵי וְכַן הַיָּהוּה גִּיבְתָהּ הַרְבֵּי בַּב שִׁמְתָה עַ"ש בְּרִי אֵלֵי מִ"ו: (ב) (רש"י ד"ה ו' וכו' דמי הסי' דאמרי מ"ה לא יאלי לא שרי למשירי:

רש"י

גליון הש"ם

גַּבִּי שִׁמָּה תַּלְתָּ. לַעַל דַּף ז' ע"ב כְּכֹחוֹס כַּ ע"א פִּסְחִיס ה' ע"א: בְּהַרְרִין ד"ה בַּעַל מְהוּ שִׁיעֶשֶׂה שְׁלִיחָה. עַי' עֵרֶךְ דָּן מו' ע"א אֵין אֲדַס רֹחֵה וְהַמְחַבֵּה אֲשֶׁמוּ וְכַח הַרְרִין שֵׁס: ד"ה שִׁמָּה ב' וְכַח עַי' ד"ה שִׁמָּה ב' וְכַח עַי' בִּירוּשְׁלַיִם. עַי' לְקַמְתָּ פֶּרֶק ע"ב בְּהַרְרִין:

רש"י

מוסף רש"י

אתא לקמיה דרב אשי. רביה, א"ל בעל כו'. הלא למה בעיל למימי קמי צי דליא, מהו שיעשה שליח. לאשמו לפתוח לו ולהמיר אחר הדברים שעל ידיהם הוא מתמרתעת בגדרה כדי שיערק הגדר מעיקרו, והואל ועל מנת קן גדרה (דאמרי'ה בשם), אי מבכפין, בית דין וקומי, יכולה היא למסור דבריה לשליח, ואי לא מנכפי אמינו יכול לנקטם לפתוח לפניהם בגרעת אשמו, דקנסה הוא דקנסיה רבנן דבעינן שמשעו התרעה מפניה (שם). ש"מ תלת. מדאילן רבינא לגביה דרב אשי רביה ורבינא אפי"פ אשמי חכם לא להא למשירי גדרה דביתיה במקום רב גדיה דביתיה במקום רב אשי שהיה גדול הימנו, ושמ"מ דבעל הנעשה שליח נהרעט אשמו לא שרי לי' לכתפי תלמא למשירי לה, ושמ"מ דהיכי דמכפי שפיר דמי למשירי לה, ורב אשי הכי נמי גדיה מני ממיר לה איכו צאפיה נפשיה, דהא חכם אפילו ביחיד מני ממיר, אלא משום דבעל מניה רבינא סתמא אפילו בדביותו, היכא האהרן ליה איכו סתמא אפילו בהדיעות (שם). ושמתא אפי' באחרא דרביה. אפי"ג נדנר לא לישרי במקום רביה, היכא דשמעיה אישע לבגרבא מני איכו למשירי ליה אפילו בתמא דרביה ואפילו היה המנדה עם הארץ. ויחיד מומחה שרי שמתא. אם נדה תלמיד חכם אחד ומת ולא התיר לו גמיו, הוא שהוא חי ומתגלה להמיר לו. יכול תלמיד חכם אחד נמטו להמיר לו גמיו, ומסתמא במקום שאין שם גדול ממנו, דלא גרע מגדר (שם). וריצאתם ופשתם. יספא דחרטה לנס הוא, ופשטם לשון שומן וריבוי ועובי כמו (מרגסו בגלשית ב) פסוה וטוגו, וכמו (איוב לה) ולא ידע בשם מעד (ש"ד ז).

והלחט אותם היום הבא. השמש הבאה ובעתה דומתין קריקן לשמשא יומא (שם).
תוספות
דרב אשי היה ממיר הבכור לגדו היינו משום דמומחה דבעינן גבי בכור היינו גמיר אפי' בלא סמיכה כמו שפירש בצבורות אבל במומחה דבעינן צהימר גמירם היינו מומחה בסמיכה דומיא דראשי המטות כך נראה להר"ק ג"ע מיהו קשה לרשב"ם דמה יציק ענין זה דגמירם כאן בפירקא דמיירי בשמתא אבל לא בגמירם לקמן בפירק ארבעה גמירם הוא ליה לאיתויי דהתם מיירי במילי דגמירם ועוד כיון שיכול החכם להמיר הגדר שלא בפני הגורד ע"י שליח מרקאמנר הכא שהבעל נעשה שליח להרעט אשמו א"כ מאי קאמר בפירק השולח (גיטין דף מו.) אִין אדם רויא שמתבאש אשמו צ"ב צנדר שררין חקירת חכם פירוש שמתבאש כמה שתקן לפני חכם להמיר והלא יכולה לעשות שליח צ"ד להמירה ומה כיוון היא לה אם ימירו לה צ"ב ע"י שליח לצ"ד לכן נראה לרשב"ם דגרס הכא רבינא הוא ליה נדיו דלבינתיה פי' שגורוה בחלוס והימה עושה לצווא לצ"ד לפני רב אשי להמיר לה וגרס מהו שיעשה שליח לאשמו להמיר לה נדיו מי מדמי לנדיוהו בפניו דאין ממירין לו אלא בפניו דכפניה נידוה בחלוס או דלמא כיון שלא נידוה אלא בחלוס כשלא בפניו דמי ומתיירין לו שלא בפניו והשיב לו רב אשי אי מנכפי העשרה מתמירם לו ע"י שליח שלא בפניו דמסתיעיא מילתא שלא שגמלן מוומנין ומכופין ואי לאו שלא מללן מוומנין ומכופין וררין לחורז אחריהם לא. פי' לא ימירו ע"י שליח אבל והאי ע"י מנדה עמנו ויעיל אפי' ע"י חבור: אילו בני אדם שיראום להחביר עבם שבמים לבבילה. שמש להס דקרא ומרפא צבוח"ה קאמר מדמקיס עלה ש"מ דיון הירגא דרומא בסי. מירגא היינו עפרורית הבאה בוריות השמש: הירגא דרומא בסי. מימה מאיר רפואה י"ז בו ושמה מרפא כשמתקבלין בו קאמר אי נמי לחולה קאמר בדלמירינן צנבא בתר"ה (דף נו.) אדילי חמה אדילי קיציא: ופליגא דרשב"ל. פירוש הא דאוקימנא קרא למרפא כנכפיה צבוח"ה פליג אדרשב"ל ומוקי לה כרפואה צבוח"ב ומיהו גם רשב"ל מודי הא דלמרי אינטי אדילי חמה אדילי קיציא אף לא מן הפסוק:

ט **שֵׁם שֵׁא"ל לַבַּר בְּלֹא סֶבֶן**. כדכתיב (פירמיה ג) **אֲשֶׁר אָמַר (דַּבַּר) חֲלוֹס וְכוּ' וּמֵה לַתֵּבַן אֶת הַבַּר וְכוּ'.** וז"ע צמי שגדוהו בחלומו אם כרין לנהוג בכל דיני מגודה. ומסתבר לי דאע"ג דלמירינן הכא דמי שגדוהו בחלומו כרין הימר אין ללמוד מכאן למי שגדר בחלוס שיהא כרין הימר דהכא היינו טעמא משום דאיכא למימר שמן השמים נדוהו מה שאין לומר כן צנדר אלא שראיתי לרשב"א ז"ל בתשובה (סי' תרס"ח) שמעשה בא לפניו והכריחו הימר: **צעל מהו שיעשה שליח להרעט אשמו**.^[פירוש] הר"מ צמו"ל סובר צפ"ו מהלי' שזעות (הל' ד) דדוקא צבעל הוא דאיבעיא לן מפני שהצעל כאשמו אבל אדם אחר

פשיטא לן שאינו נעשה שליח לררין שיהא הגורד בפני המתירין והכי מוכח בירושלמי בפרק נערה המאורסה^[פירוש] דגרסינן התם מהו להמיר ע"י מורגמן נשמעיה מן הדא רבי אבה בר זוטרא אהעביד מתרגמניה דרבי יוחנן כהדא איתתא דלא חכמה למשמע סוריסטון מדבעיא אי מתירין ע"י מורגמן מכלל דפשיטא לו דע"י שליח אין מתירין ואפילו למאי דמסקינן דעל ידי מורגמן שרי דוקא מורגמן משום דבעל הדבר נמי ממון קאי אבל ע"י שליח הלא הלכך כהא צבעל דוקא הוא דאיבעיא לן. ומסקינן דאפילו צבעל אי מנכפין אין אי לא מנכפין לא דאף ע"ג דאשמו כגופו לא הקילו גבי צעל אלא היכא דמנכפי אבל דליכפי לכתלה גביה לא כיון דמחזורתא דמילתא שיהא הגורד עצמו שס וז היא שיטת הר"מ צמו"ל. אבל במקופות פירשו צהפן ואמרו דארבה גבי איניש דעלמא פשיטא לן שיכול לעשות שליח וגבי צעל דווקא הוא דאיבעיא לן משום דמישישין שמתוך שנדרי אשמו קשיין

עליו יוסף מדעתו בחרטתה ומסקינן דאי מנכפין אין ואי לא לא והיינו טעמא משום דכי מנכפי ולית ליה טרחה צמילתא לא חיישינן דלמא מוסקיף הוא אחרטה דילה אבל אי לא מנכפין כיון דאיכא תרמי חדא שגדריה קשיין אללו ועוד דטרח חיישינן אבל צאינש אחרינא כיון דלא איכפת ליה אי' סנו אי לא ליכא למיחש. וכתיב עוד רבינו שמשון ז"ל ששולח אדם חרטת נדרו כתיב לצ"ד והס מתירין לו לפני ססובר הרב ז"ל שפאילו בלא ידיעת הגורד יכול החכם להמיר כיון שיעדע שגורד מתרעט חכם הרי היא ההפרת צעל ומניא בסוף קדושין (דף פא:) אישה הפרס וה' יסלח לה [בגמברי לן כמה ההכוז מדבר בלאשם צהירה צמיר ושמע צעלה והיפר לה והיא לא דיעה וכו' ולא מצינו חלוק בין הפרת צעל להתרת חכם אלא בלשון: **שמע מינה לא יאלי למשירי גדרה באחרא דרביה**. לא יאלי אינו נראה כלומר שאס לא כן רבינא עצמו היה ממיר נדר אשמו. ואס תאמר והיכי מני עביד הכי והתנן במסכת נגעים (פ"ג משה ה) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ר"מ אומר אף לא נגעי קרוביו כל הנדרים אדם ממיר חוץ מגדרי עצמו ר' יהודה אומר אף לא נדרי אשמו שצניה לציין אחרים ומוכח בירושלמי^[פירוש] דהלכה כר"מ. י"ל דאפי"ה צהדי אחריו הוא מני שרי אי לאו משום יקרא דרביה דהא תנן צמס' בצבורות^[פירוש] כל הצבורות אדם רואה חוץ מצבורות עצמו ואפי"ה אמרינן התם דמנטרף הוא עם שי הדיותות כדדייקינן בסוף פרק עד כמה [בצבורות לא]. אילימא כחד ומי מהימן אלא בתלתא ומי חשידי אלמא צהדי אחריו שרי. ואפי' תמלל לומר דהכא שאני משום דאשמו כגופו ואפי' אנטרופי נמי לא מנטרף דה"ל כבוד עצמו אפי"ה אי לאו משום יקרא דרביה היה אומר רבינא תלמלידקיי שתימיריכו ומדלא עבד הכי ש"מ לא יאלי למשירי גדרה באחרא דרביה: **ושמתא אפילו באחרא דרביה ויחיד מומחה שרי שמתא**. היה למו מהאי שיעדא דפסא לן אלא איידי דלמנר דלא יאלי למשירי גדרה באחרא דרביה קאמר דגבי שמתא שרי. והאי יחיד מומחה דשרי שמתא איכא מ"ד דוקא סמוך. ולא נהירא אלא כל שהוא חכם מוצהק וצקי צהלכות נדרים אע"פ שאינו סמוך שרי גדרה ושמתא דגבי התרת נדרים לא כתיב צפרשה אלהים דמשמע סמוכין אלא ראשי מטות^[פירוש] והיינו דלמרי' בירושלמי [פ"ה ה"ח] אמרו ליה רבנן ט"לרב הונא שרי גדרה צחידי אמר להו רב הונא ראש לראשי המטות והא רב הונא לאו סמוך הוא ואפי"ה שרי גדרה צחידי. והכי נמי מוכח בצבורות צפ' פסולי המוקדשין (ו:ו) דלמרי' התם ג' מתירין את הצבורים^[פירוש] במקום שאין חכם ואמרינן חכם כגון מאן אר"י כגון אהא והא ר"ז לא הוא סמוך. אלמא כל שהוא רב מוצהק שרי גדרה. וכן כ' הרמב"ם ז"ל צפ"ו מהלי' שזעות (הל' ה) ועוד אכתוב בה צפ' ארבעה נדרים [לקמן ג]. ד"ה הימר) ופי' נערה המאורסה (שם עח: ד) צס"ד.

ואיכא מ"ד דכי היכי דג' הדיותות מתירין את הגדר במקום שאין מומחה לה"נ מתירין את הגדו במקום שאין מומחה נדויו נמי נדר הוא דאיכא דומא בסוף פ"ד מ' מימות (סנהדרין סח). צעובדא ד"ה הוטר הגדר אלמא נדוי נמי נדר מקרי ד"ה דעת הרמב"ם ז"ל צפ"ו מהלי' תלת (ו:ו) הו"ו **הו"ו ארבעה דרביה אפי' אין גיהנם לעמדי לבא**. ללו לחמר מיתה מיתה קאמר דולאי איכא גיהנם לרשעים אלא לעמיד לבא לאחר תחיית המתים קאמר שאותן רשעים שיהיו לחרפות לדראון עולם כדכתיב דניאל (יב) לא יהיו דונויין בגיהנם אלא צהאי דינא שהקב"ה יוציא חמה מגרמיקה כדי שיהיו אלו מנטערין ושיתרפאו צה דיקיים והכי נמי מוכח צהדיא צפ"ק דע"ו [ג:ו] דלאחר תחיית המתים קאמר:

רש"י

והלחט אותם היום הבא. השמש הבאה ובעתה דומתין קריקן לשמשא יומא (שם).

תוספות

רבינא הל' נדרא לדביתהו אתא לקמיה דרב אשי. שחיר לה נדה ומיירי צנדי' שאין בהן עינו נפש לכן לא היה יכול להסר אי נמי שקייס לה הגדר מיהו למי'ד [לקמן דף סט.] [אין] שגליון על היקס כרין לומר כפירוש ראשון ועמה אשמו אמרה לפימה צהרטה לנדה כדי שיאמרו לרב אשי: מהו שיעשה שליח לחרשת אשתו. הניאילי חרעת אשמו לפני חכם כדי להמיר לה נדה: אמר ליה אי' מרבנפי אין ואי לא לא. כלומר שאינו מולא ג' מומוניס ומנכפי אלא כרין לחורז אחריהם לא ז"ע טעמא מאי ופרי"י דחיישינן שמה מתוך שהוא טרוד לטרות לחור אחריהם לכפטיייהו שמה נכמה מדבחי הפתח והחרטה שאמרה לו אשמו וישנה דבורה ויוסף עליה כדי לישב החרטה יפה יפה: ש"מ לא שרי נכמה באחרא דרביה. מללא הוא רבינא שרי לאשמו נדה ובהתרת חכם אדית' דלמא דליינו משום דק"ל לרבינא כרבי יהודה קאמר צמס' נגעיס (פ"ב) כל הנדרים אדם ממיר חוץ מגדרי אשמו שצניה לציין אחרים וי"ל דלמי' היה מולא שפיר ג' שהי ממירין לה צביתו ויהיה שרי למשירי אלא הוא צאתמה דרביה: וש"מ בי בוכבנין שפיר דבי. פי' לעשות שליח להרעט אשמו ושמ"מ לכטפי לא ושמ"מ שמתא אפי' צאתמה דרביה שפיר דמי להמיר השמתא דפגמטיס שלא יחא הרב מוומן או לא יהיה פניו ואין להטות הימר השמתא דולאי גבי נדר אין חשק כל כך אם יבא לדמות הימר ויהיה נדרי עליו עד שהיה הרב מוומן להמיר אבל שמתא אין להשבות על האדם: ויחיד מומחה שרי שמתא. אגב דאיירי בשמתא מקיס להא דייחיד מומחה שרי שמתא ולא צעי עשרה ולא למעוטי נדר דנכנר נמי מועיל יחיד מומחה להמיר והקסא רשב"ם דמאי קאמר אי מנכפי אין דמשום דלררין ג' להמיר הגדר והלא רב אשי לגדו יכול להמירה שהרי רב אשי היה מומחה כדמוח פירק כל פסולי המוקדשין (דף נו.) שהרי ממיר הבכור לגדו ואמר לנס על ג' מתירין הגדר במקום שאין מומחה וי"ל דרבינא שאל לו סתמא מהו שיעשה שליח להרעט אשמו ולא פירש אס להמיר ביחיד מומחה או בצלמה הדיומות על כן השיב לו רב אשי דלענין ג' אי מיכפי כו' אי נמי שמה י"ל אע"ג

רש"י